

Projekt Mapování evropsky významných druhů – celkové shrnutí a zajímavé výsledky: obratlovci

Eva Vojtěchovská, Karel Chobot

V letech 2010–2015 Agentura ochrany přírody a krajiny ČR řešila rozsáhlý projekt z Operačního programu Životní prostředí, který byl zaměřen na mapování evropsky významných druhů. Terénní práce byly prováděny šestnácti dodavateli v letech 2012–2015. Svým rozsahem

šlo o jeden z nejrozsáhlejších projektů v OPŽP. Nyní, kdy jsou všechny jeho výstupy již přístupné v Nálezové databázi ochrany přírody, je namístě shrnutí včetně přehledu zajímavých poznatků, jak mezi skupinami bezobratlých (v minulém čísle), tak u obratlovců (níže).

Tuhýk obecný byl jedním z ptačích druhů, které byly v rámci projektu zaregistrovány nejčastěji. Foto Petr Mückstein

Ryby a mihule

Zájemnými taxony byly evropsky významné druhy ryb a mihulí, jednak poměrně široce rozšířené druhy mihule potoční (*Lampetra planeri*), vranka obecná (*Cottus gobio*), hořavka duhová (*Rhodeus sericeus*) a piskoř pruhovaný (*Misgurnus fossilis*), jednak druhy vzácné, s několika málo lokalitami – mihule ukrajinská (*Eudontomyzon mariae*), hrouzek Kesslerův (*Gobio kessleri*), hrouzek běloploutvý (*G. albipinnatus*), sekavec (*Cobitis* sp.), sekavčík horský (*Sabanejewia balcanica*), ostrucha křivočará (*Pelecus cultratus*), drsek větší (*Zingel zingel*), drsek menší (*Z. streber*), ježdík dunajský (*Gymnocephalus baloni*), ježdík žlutý (*G. schraetser*). Projektové mapování přineslo 3 380 pozitivních registrací 59 druhů ryb a mihulí. Ryby a mihule se mapovaly celkem v 780 polích síťového mapování, resp. profilech.

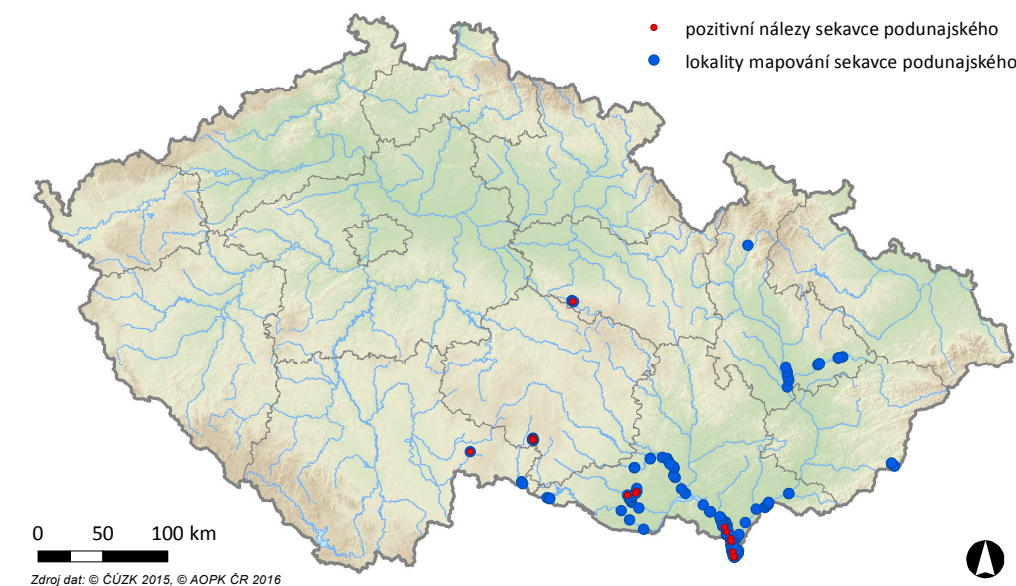
Zajímavosti

Překvapením byl opětovný nález piskoře pruhovaného v Ohři, a to po 100 letech od jeho posledního výskytu v této lokalitě. Mezi nové lokality tohoto druhu přibýly 3 profily v Litovelském Pomoraví. Bohužel na řadě starších lokalit nebyl jeho výskyt potvrzen.

K nejzajímavějším sledovaným lokalitám patří areál středního toku Jevišovky a dolního toku Skaličky s výskytem sekavců. U sekavců nelze hovořit o výskytu konkrétních druhů, na této lokalitě byl identifikován výskyt diploidně-polyploidního komplexu sestávajícího ze sexuálně se rozmnožujících diploidních jedinců sekavce podunajského (*Cobitis elongatoides*) a asexuálních (gynogenetických) triploidních, případně tetraploidních hybridních jedinců sekavce černomořského (*C. tanaïtica*).

Obojživelníci

Zájemnými taxony byly druhy evropsky významných obojživelníků – kuňka obecná (*Bombina bombina*), kuňka žlutobřichá (*B. variegata*), čolek velký (*Triturus cristatus*), čolek dravý (*T. carnifex*), čolek dunajský (*T. dobrogicus*), čolek karpatský (*Lissotriton montandoni*), ropucha zelená (*Bufo viridis*), ropucha krátkonohá (*Epidalea calamita*), rosnička zelená (*Hyla arborea*), blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*), skokan hnědý

Mapa 1. Lokality mapování, na nichž byl sekavec podunajský sledován, a jeho pozitivní nálezy zjištěné v rámci projektu v letech 2012–2015. Zpracoval Jan Vrba

(*Rana temporaria*), skokan štíhlý (*R. dalmatina*), skokan ostronosý (*R. arvalis*), skokan skřehotavý (*Pelophylax ridibundus*), skokan krátkonohý (*P. lessonae*), skokan zelený (*P. kl. esculentus*). Během projektu bylo zaznamenáno 13 546 pozitivních registrací celkem 24 druhů obojživelníků. Obojživelníci se mapovali v 544 kvadrátech.

Zajímavosti

Obojživelníci jsou dlouhodobě systematicky AOPK ČR mapováni, i přesto byla díky projektu nalezena řada nových lokalit vzácných druhů, např. lokalita čolka karpatského s desítkami jedinců u Ostravice či lokalita blatnice skvrnitě s desítkami jedinců v polích u Šumvaldu, dále nové lokality kuňky žlutobřiché v Jeseníkách

Užovka hladká byla nalezena na řadě dosud neznámých lokalit. Foto Antonín Krása

Během monitoringu netopýrů se podařilo objevit novou lokalitu velmi vzácného druhu vrápence velkého. Foto Jaroslav Červený

nebo skokana krátkonohého v Železných horách. Nové bylo zjištění několika lokalit s početnými populacemi, bohužel jediné osídlené vodní plochy byly jámy po nelegální těžbě vltavínů, které kvůli kolmým břehům představují pro obojživelníky past.

Plazi

Zájmovými taxony byli evropsky významní plazi – ještěrka obecná (*Lacerta agilis*), ještěrka zelená (*L. viridis*), ještěrka zední (*Podarcis muralis*), užovka stromová (*Zamenis longissimus*), užovka podplamatá (*Natrix tessellata*), užovka hladká (*Coronella austriaca*), želva bahenní (*Emys orbicularis*). Do databáze bylo zadáno 6 620 pozitivních registrací celkem 13 druhů plazů z 589 mapovacích polí.

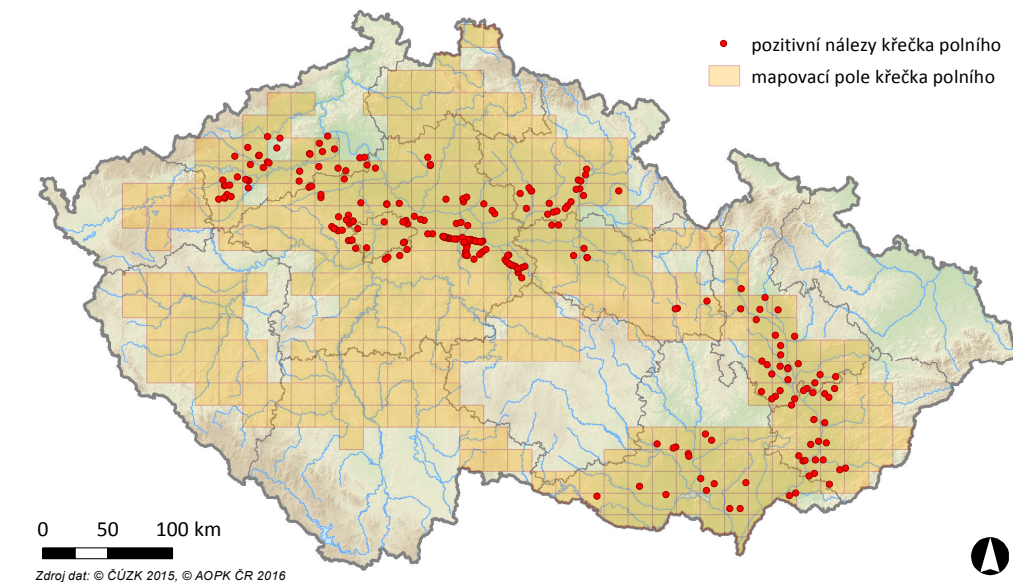
Zajímavosti

Pozoruhodné bylo ověření historické lokality užovky podplamaté na Slapech, kde bylo nově nalezeno i líhniště tohoto druhu. Zároveň byl bohužel zjištěn velký úhyn mláďat na silnici I/18.

Celá řada nových lokalit byla nalezena u užovky hladké a také u necílových druhů, zmije obecné (*Vipera berus*) či ještěrky živořodé (*Zootoca vivipara*).

Křeček polní je negativně ovlivněn intenzivní automobilovou dopravou, což bylo bohužel potvrzeno i v rámci projektu. Foto Miloš Anděra

Mapa 2. Pole síťového mapování, v nichž byl sledován křeček polní, a jeho pozitivní nálezy zjištěné v rámci projektu v letech 2012–2015. Zpracoval Jan Vrba

Netopýři

V rámci projektu byly mapovány všechny druhy netopýrů, protože směrnice o stanovištích jmenuje za evropsky významný celý řád letounů. Do ND OP bylo zapsáno 7 333 registrací 25 druhů netopýrů, kteří se mapovali celkem v 400 polích síťového mapování.

Zajímavosti

Jedním z nejzajímavějších zjištěných druhů je vrápenec velký (*Rhinolophus ferrumequi-*

num), který se u nás objevuje velmi vzácně a zpravidla pouze při hledání zimoviště. V roce 2013 byla nalezena nová lokalita na Vizovické vrchovině v jeskyni Naděje.

Dalším zajímavým druhem je poměrně nedávno popsán netopýr alkathoe (*Myotis alcathoe*), v Česku jen se sporadickým výskytem na zimovištích. Pomocí detektorů a odchyťů do sítí byl zjištěn na několika nových lokalitách.

Ostatní mapované druhy savců

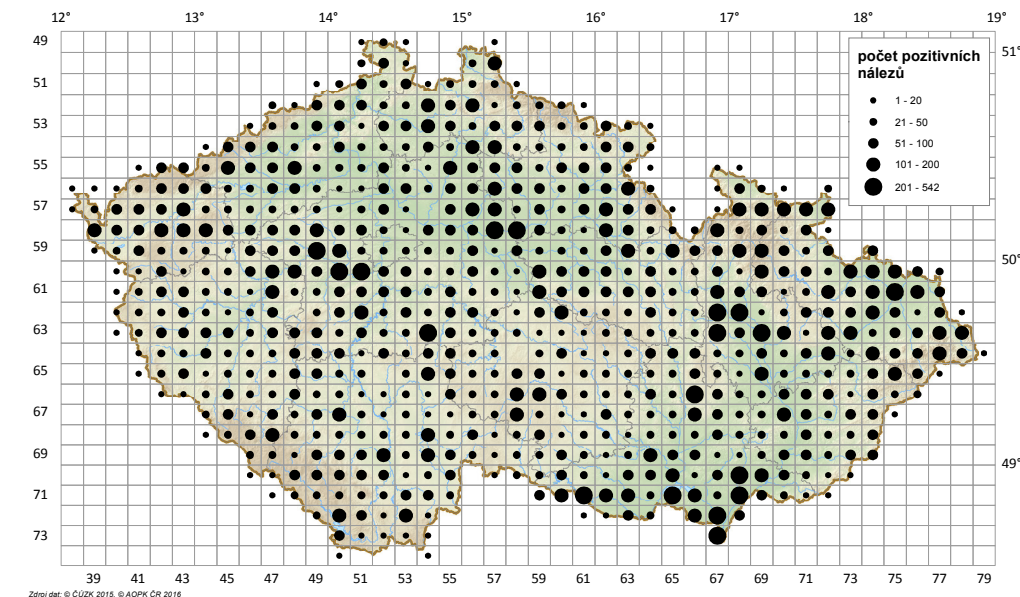
Pro ostatní druhy savců bylo v projektu navrženo několik samostatných částí – mapovacích projektů. Sysel obecný (*Spermophilus citellus*) se mapoval každoročně na 35 lokalitách, zaznamenáno bylo 138 pozitivních registrací. Vydra říční (*Lutra lutra*) byla mapována v 200 polích, získáno bylo 1 223 registrací. Křeček polní (*Cricetus cricetus*) se mapoval celkem v 337 polích (261 záznamů), plšík lískový (*Muscardinus avellanarius*) v 339 polích (126 záznamů). Tchoř stepní (*Mustela eversmanii*) se na území ČR mapoval celkem ve 200 polích, zjištěn byl třikrát. Kočka divoká se mapovala v témže počtu polí, přičemž do ND OP byly zaznamenány 2 pozitivní registrace. V rámci projektu byl také vytvořen habitatový model specifikující potenciálně vhodné oblasti pro výskyt kočky divoké.

Zajímavosti

Významným výsledkem projektu je úspěšné prokázání výskytu kočky divoké na území Šumavy a Beskyd po dlouhodobém pátrání. Podobně i tchoř stepní je druhem s dlouhodobým úbytkem lokalit a početnosti, jakýkoliv nový záznam je tedy velmi hodnotný. V roce 2012 a 2014 byli nalezeni uhynulí jedinci na silnicích, jeden z nich u Moravské Nové Vsi, tedy v mapovacím poli, v němž byl výskyt zaznamenán v 50. letech minulého století, druhý pak u Slavkova u Brna. V roce 2013 byl živý tchoř stepní dokonce pozorován u Šatova.

Křeček polní je silně ohroženým druhem. Jedním z negativních faktorů, které na tento druh působí, je intenzivní automobilová doprava v oblastech výskytu, což se potvrdilo i v rámci projektu, kdy během jednoho dne mapování v září bylo nalezeno 70 mrtvých křečků na trase Golčův Jeníkov – Český Brod. Významnou lokalitou výskytu křečka je výzkumná stanice ÚKZÚZ v Hradci nad Svitavou a jejím okolí. Jedná se o oblast potenciálního propojení s moravskými populacemi a také současné výškové maximum v ČR. U plšíka lískového se potvrdila relativně vysoká efektivita použití umělých hnízdních tubusů, které plšici poměrně ochotně využívali k postavení hnízda, což značně zvýšilo možnost registrace tohoto druhu na lokalitě.

Během čtyř let monitoringu vydry se podařilo prokázat markantní zvýšení populace

Mapa 3. Pozitivní registrace obratlovců zjištěných v rámci projektu v letech 2012–2015. Zpracoval Jan Vrba

v oblastech jižní Moravy, ovšem nutno říci, že určitý vzestup početnosti populace byl zaznamenán ve všech oblastech monitoringu, snad kromě Litovelského Pomoraví. Zde však mohl být pokles v počtu záznamů způsoben klimatickými podmínkami v době monitoringu. Významnou oblastí je EVL Olše, kde byl výskyt vyder zaznamenán vždy na 100 % monitorovacích bodů.

Během čtyř let monitoringu sysla zaniklo několik jeho lokalit a několik nových bylo objeveno. Celkový trend početnosti sysla v ČR je mírně pozitivní, za období let 2012–2015 se početnost zvýšila minimálně o 600 jedinců. Existují však velké rozdíly v prosperitě jednotlivých subpopulací, jako kritický a dlouhodobě neudržitelný byl zhodnocen stav populací na několika lokalitách, např. lokality Břeclav, Olšová Vrata nebo Albeř.

Druhy přílohy I směrnice o ptácích

Sledovanými taxony v rámci projektu bylo 60 druhů přílohy I směrnice o ptácích, o nichž bylo do ND OP získáno 7 129 záznamů. Znamenávají však byly zároveň všechny druhy ptáků, celkový počet údajů o ptácích v rámci projektu byl 7 654, zjištěno 145 druhů. Ptáci se mapovali celkem v 695 mapovacích polích.

Zajímavosti

Nejčastěji zjištěnými sledovanými druhy byli moták pochop (*Circus aeruginosus*), chřástal polní (*Crex crex*) a tuhýk obecný (*Lanius colurio*). Naopak z druhů přílohy I nebyl během

projektu vůbec zjištěn rybák malý (*Sternula albifrons*) a kulík hnědý (*Charadrius morinellus*). Tyto druhy se však na našem území vyskytují velmi sporadicky, či téměř vůbec.

Byla zjištěna řada nových lokalit výskytu vzácných druhů, jako např. lokality orla královského (*Aquila heliaca*) na jižní Moravě, kde je druh na vzestupu, nebo jeřábka lesního (*Tetrastes bonasia*), který byl zjištěn na Vysočině mimo oblast svého dosud známého výskytu. Cenným zjištěním jsou i nové lokality puštíka bělavého (*Strix uralensis*) v Beskydech.

Závěr

Projekt *Monitoring a celoplošné mapování evropsky významných druhů jako podklad pro dokončení návrhu soustavy Natura 2000 v ČR* byl pro AOPK ČR velmi cennou zkušeností. Jednak po stránce organizační: bylo to poprvé, kdy byly klesající finanční zdroje na sledování stavu doplněny prostředky z Operačního programu, tedy prostředky projektovými. Jednak i získáním zkušeností s vykazováním poměrně obtížně kvantifikovatelných činností a jejich představováním nezasvěceným kontrolním orgánům. Výhodou samozřejmě bylo, že podmínky OPŽP monitoring umožňovaly, ostatně potřeba finanční podpory sledování stavu, resp. průzkumu evropsky významných druhů, je intenzivně požadována v celé EU. Díky projektu se tak v letech 2012–2015 dostalo českému průzkumu přírody významné finanční vzpruhy a naše poznání stavu druhů se také významně zlepšilo.